

УДК 371.132:316.46(477)

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.4.3>**Оксана КРАВЧУК**

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Україна, 20300
ORCID: 0000-0001-6502-5856

Oksana KRAVCHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Educational Management, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2, Sadova str., Uman, Ukraine, 20300
ORCID: 0000-0001-6502-5856

**ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ
Е-ПАРТИЦИПАТИВНОГО ПРОЄКТУВАННЯ****EDUCATION OF PUPILS' LEADERSHIP QUALITIES OF
GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS WITH
E-PARTICIPATIVE DESIGNING**

У ході написання наукової статті досліджено поняття партисипації та її взаємозв'язок з проєктуванням як дві взаємопов'язані складові, що формують інноваційний метод виховання школярів. Партисипація – це не просто спільна участь в проєктах, а складне явище, яке потрібно розглядати в контексті е-партисипативного підходу. Проаналізовано, як формуються лідерські якості у школярів закладів загальної середньої освіти. Досліджено та охарактеризовано якості, якими повинен володіти справжній лідер. Зазначено на важливості формування лідерських якостей та розвитку лідерського потенціалу кожної особистості, адже лідер – це набута навичка, а не вроджена. Визначено шляхи, методи та форми виявлення власного лідерського потенціалу. З'ясовано, що формування лідерського потенціалу залежить як від учнів, так і від вчителів та закладів загальної середньої освіти в цілому. Змодельовано портрет сучасного лідера та кроки його досягнення. Результати дослідження показали, що е-партисипативне проєктування є важливим інструментом розвитку лідерських потенціалів учнів. Під час дослідження розглянуто важливі аспекти, ключові елементи та методи лідерства, які сприяють ефективному формуванню лідерської компетентності учнів закладів загальної середньої освіти. Відзначено важливість е-партисипативного проєктування як інноваційного підходу, що розширює можливості участі учнів та сприяє їхній активній взаємодії в онлайн-середовищі. Ключовим етапом у досягненні цієї мети є розробка та впровадження спеціальних програм, які забезпечать взаємодію між формальною та неформальною освітою. Наголошено на важливості постійного вивчення та вдосконалення лідерських якостей через самоосвіту, участь у тренінгах та активну участь у віртуальних спільнотах. Розглянуто проблему виховання лідерської компетентності як важливого аспекту сучасної системи освіти. Підкреслено важливість е-партисипативного проєктування та його вплив на формування нового покоління лідерів, готових до викликів та можливостей у сучасному світі.

Ключові слова: лідерство, виховання, партисипація, неформальна освіта, феномен, лідерська компетентність, заклади освіти.

The concept of participation and its relationship with design were investigated as two interrelated components that form an innovative method of educating schoolchildren during of writing the scientific article. Participation is not just common participation in projects, but a complex phenomenon that must be considered in the context of an e-participatory approach. It has been established what the figure of a leader is and what traits are inherent in it. It has been analyzed how leadership qualities are formed in students of general secondary education institutions. The requirements that a true leader must possess have been studied and characterized. The importance of the formation of leadership qualities and the development of the leadership potential of each individual is noted, because a leader is a gained job, not an innate one. The ways, methods and forms of identifying one's own leadership potential are defined. It was found that the formation of leadership potential depends on both students and teachers and general secondary education institutions as a whole. The portrait of a modern leader and the steps of his achievement are simulated. The results of the study showed that e-participatory design is an important tool for developing students' leadership potential. During the study, important aspects, key elements and methods of leadership, which contribute to the effective formation of leadership competence of students of general secondary education institutions, were considered. The importance of e-participatory design as an innovative approach that expands the possibilities of student participation and promotes their active interaction in the online environment is noted. The development and implementation of special programs that will ensure interaction between formal and non-formal education is a key step in achieving this goal. The importance of constant study and improvement of leadership qualities through self-education, participation in trainings and active participation in virtual communities is emphasized. The problem of education of leadership competence is considered as an important aspect

of the modern education system. The importance of e-participative design and its impact on the formation of a new generation of leaders, ready for challenges and opportunities in the modern world, is emphasized.

Key words: leadership, upbringing, participation, non-formal education, phenomenon, leadership competence, educational institutions.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де глобалізація, технологічний прогрес та швидкі зміни в суспільстві створюють нові виклики, освіта відіграє свою важливу роль у формуванні особистості учнів загальної середньої школи як лідерів майбутнього. Однак існуючі традиційні методи виховання часто виявляються неефективними у вирішенні цієї проблеми, особливо в контексті швидкозмінного середовища: вони не завжди відповідають вимогам часу і не забезпечують розвиток лідерських якостей – критичного мислення та інноваційних навичок учнів. Формування та розвиток цих якостей, а також здатності вирішувати складні завдання в умовах невизначеності вимагає новаторського підходу до виховання. Запровадження е-партисипативного проектування як інноваційного методу, пропонує нові перспективи у формуванні лідерських якостей учнів. Проте на сьогоднішній день відсутні детальні вивчення ефективності цього методу та його впливу як на особистісний розвиток учнів, так і на освітній процес в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховання лідерських якостей здобувачів освіти із застосуванням е-партисипативного проектування є предметом аналізу в наукових роботах багатьох дослідників, серед яких: М. Гриньова [1], В. Ягоднікова [2], Р. Плющ [3], Н. Колісніченко [4], К. Нестерова [5], О. Полєвікова [6], О. Максименко [7], О. Хватова [8], В. Жуков [9] та Н. Мачинська [10].

У наукових роботах було зосереджено увагу на дослідженні сутності, особливостей, тенденцій формування і реалізації партисипативного управління освітою, окреслено переваги та недоліки підходу е-партисипативного управління, наведено перспективи впровадження е-партисипативного проектування у шкільну практику виховання лідерів.

З огляду на наявність ґрунтовних напрацювань в обраному напрямку, процес виховання лідерських якостей здобувачів закладів загальної середньої освіти засобами е-партисипативного проектування є недостатньо дослідженим та потребує подальшого поглибленого аналізу.

Мета статті – дослідження особливостей виховання лідерських якостей здобувачів закладів загальної середньої освіти засобами е-партисипативного проектування.

Виклад основного матеріалу. У соціумі, де розвиток лідерських якостей окремої особи та спільноти загалом є ключовим завданням, проблематика формування лідерської компетентності серед учнів шкіл стає особливо актуальною. Лідерство, як явище, здатне не лише визначати напрями розвитку суспільства, але і впливати на формування окремих особистостей. Лідерство в навчальному процесі виступає засобом ефективного управління освітою [10].

Феномен лідерства тепер розглядається не лише як індивідуальна риса, але й як невід'ємна частина соціального розвитку, де заклади загальної середньої освіти відіграють ключову роль у формуванні майбутніх лідерів. Особливо важливо розглядати це поняття в контексті освіти, оскільки саме тут формуються основи майбутнього лідерства. Індивіди, котрі здатні ефективно керувати, приймати важливі рішення та бути прикладом у всьому, є не тільки необхідними в сучасному суспільстві, але й стають його рушійною силою. Визначення феномену лідерства в контексті освітньої парадигми необхідно розглядати як складний і багатогранний процес. В основі цього явища лежить взаємодія особистості та оточення, яка формує та сприяє виявленню лідерських якостей. Ґрунтуючись на цій взаємодії, формується та виражається лідерська ідентичність, створюючи унікальний образ індивіда в контексті його лідерської ролі.

Однак для того, щоб лідерство стало дієвим та значущим в контексті освіти, необхідно розглядати його як явище, що може бути системно засвоєне та трансформоване через використання інноваційних методів. Серед таких методів особливе місце займає е-партисипативне проектування, яке вносить неабиякі зміни в уявлення про формування лідерської компетентності.

Партисипація – це не просто активна участь, але й складний процес, який відкриває широкі можливості для учнів. У світлі освітніх перетворень, термін «партисипація» отримує нові відтінки значень та виступає як критичний елемент розвитку освітнього процесу. Партисипація в освітньому контексті передбачає активну участь учнів у прийнятті рішень, створенні навчального середовища та розробці змісту навчання. Це не лише виконання конкретних завдань чи домашньої роботи, але

й взаємодія, через яку кожен учасник відчуває свою важливу роль у формуванні навчального процесу. Учні усвідомлюють, що вони є частиною команди зі спільною метою, і їхнє почуття власної гідності та творчої реалізації посилюється [4]. Партисипація в освіті – це визнання прав та голосу кожного учасника, що робить освіту більш гнучкою та відкритою для різноманітності інтересів та потреб.

Проектування, з іншого боку, є процесом створення чи структурування чого-небудь задля досягнення конкретної мети. В освітньому вимірі він визначається як творчий підхід до організації навчання, де вчитель та учні взаємодіють у процесі створення та впровадження проєктів. Проектування сприяє виникненню реальних ситуацій, в яких учні можуть застосовувати свої знання та навички, брати активну участь в обговоренні та розвиватися.

В освітньому контексті партисипація та проектування взаємодіють, утворюючи симбіоз, що сприяє інтенсифікації навчання. Учні, під час роботи у проєктах, не лише навчаються, а й стають активними творцями свого навчального середовища. Цей підхід сприяє розвитку критичного мислення, творчості та соціальних навичок. Отже, партисипація та проектування в освітньому контексті створюють плідне підґрунтя для формування в учнів активної життєвої позиції та лідерських якостей. Партисипативне проектування визнається не лише як метод, але і як філософія освітнього процесу, яка підтримує ідею, що найкращий спосіб навчання – це активна участь учнів в реальних проєктах та вирішенні завдань.

Сучасна шкільна практика характеризується позитивними тенденціями у впровадженні партисипативного підходу до виховання лідерів [1]. Основною перспективою е-партисипативного проектування є активне

включення учасників освітнього процесу у спільну діяльність з використанням сучасних інформаційних технологій. Це дозволяє створювати віртуальне середовище, де кожен учасник має можливість виявити свою ініціативу, розвивати та реалізовувати власні ідеї та проєкти. Такий підхід підсилює ефективність формування лідерських якостей через розвиток комунікативних, стратегічних та творчих вмінь.

Дослідження вимог, які висуваються до лідера у закладах середньої загальної освіти, є важливим аспектом формування висококваліфікованих та адаптованих до сучасних викликів школярів. Враховуючи розвиток партисипативного проектування та акцент на активній участі учнів у своєму навчанні, можна виокремити ключові вимоги до сучасного лідера в освітньому середовищі (табл.1).

Перш за все, сучасний лідер повинен володіти високим рівнем критичного мислення та аналітичних навичок. Його завдання – розуміти складні ситуації, виявляти та аналізувати проблеми, а також пропонувати ефективні рішення. Уміння критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення є основою для лідера, який має впливати на своє оточення.

До того ж, лідер повинен володіти навичками комунікації та ефективної співпраці. Враховуючи зростаючу важливість колективної діяльності в сучасному суспільстві, вміння взаємодіяти з різними людьми, висловлювати свої ідеї та слухати думки інших стає критичним для формування успішного лідера.

Застосування інформаційних технологій та вміння працювати із засобами електронного спілкування теж визнається необхідним аспектом лідерської компетентності. Сучасний лідер має бути технологічно компетентним, щоб ефективно користуватися

Таблиця 1

Вимоги до сучасного лідера – здобувача загальної середньої освіти

Вимога	Опис
<i>критичне мислення та аналітичні навички</i>	здатність розуміти та аналізувати складні ситуації, обґрунтоване прийняття рішень в умовах невизначеності
<i>навички комунікації та співпраці</i>	високий рівень ефективної комунікації, здатність до успішної співпраці та взаємодії з різними групами
<i>технологічна компетентність</i>	знання сучасних технологій та ефективне їх використання, базові навички програмування та роботи з інформаційними системами
<i>творчий підхід</i>	здатність до творчого мислення та інноваційних рішень, готовність до ризику та відкритість до новаторських підходів
<i>етичні стандарти та моральне лідерство</i>	високі етичні стандарти поведінки, справедливість та дотримання принципів етичності

Джерело: власна розробка авторів

сучасними засобами комунікації, а також володіти базовими навичками програмування та роботи з інформаційними системами.

У контексті е-партисипативного проектування, лідер повинен бути творчою особистістю, готовою до виявлення та реалізації інноваційних ідей. Це вимагає не лише вміння мислити творчо, але й готовності до ризику та відкритості до нових підходів у вирішенні завдань.

Необхідно зазначити важливість етичності та морального лідерства. Лідер має демонструвати високі стандарти поведінки, бути справедливим та дотримуватися принципів етичності, що є особливо актуальним у реаліях сучасного суспільства.

Отже, сучасний лідер загальної середньої освіти, опираючись на партисипативне проектування та інноваційні підходи, повинен об'єднувати в собі критичне мислення, високі комунікаційні навички, технологічну компетентність, творчість та високі етичні стандарти. Лідерська компетентність у сучасному світі стає ключовою для успіху та впливу в глобальному суспільстві.

Виявлення власного лідерського потенціалу є ключовим етапом у розвитку особистості, яка прагне досягнення високих результатів у різних сферах життя. Сучасний світ вимагає від нас бути активними, креативними та здатними нести відповідальність за власні дії. У цьому контексті важливо визначити і розвивати власні лідерські якості.

Методи виявлення лідерського потенціалу можуть бути різноманітними. Серед них важливо визначити особисті цінності, аналіз сильних та слабких сторін, дослідити особливості своєї особистості через аналіз досвіду та самооцінки. Сприйняття власних досягнень і навичок, а також формування власного стилю керівництва можуть вказати на лідерські якості, які можна надалі розвивати.

У виборі форм, методів та технологій навчання та виховання, необхідно враховувати сучасні виклики та освітні стратегії. Інтерактивні тренінги, групові проекти та практичні симуляції можуть стати ефективними інструментами для розвитку лідерських навичок. Важливо використовувати інноваційні технології, такі як онлайн-курси та відкриті ресурси, щоб забезпечити доступ до актуальної інформації та сприяти ефективному навчанню.

Здатність застосовувати отримані знання та навички на практиці є ключовим аспектом формування лідерської особистості. Розвивати цю здатність можна за участі у реальних проєктах, стажуванні та практиці в обраній

сфері. Важливо також вміти адаптувати свої лідерські підходи до конкретних ситуацій та вирішувати завдання, що виникають на шляху.

Усі ці елементи разом складають цілісний підхід до виявлення та розвитку власного лідерського потенціалу. Використання сучасних методів навчання та виховання сприяє підготовці лідера, готового ефективно взаємодіяти зі світом навколо та впливати на нього позитивно.

Загальною метою виховання в школі є не лише формування компетентностей, необхідних для подальшого навчання та професійного розвитку, але й розкриття та розвиток лідерського потенціалу. Так, стати лідером — це завдання, яке вимагає самовдосконалення, визначення мети та вміння приймати на себе відповідальність. Лідерство не є вродженим — це навичка, яку можна розвивати протягом життя. Передусім, для того щоб стати лідером, важливо чітко визначити свої цілі та цінності. Лідер повинен обрати конкретний напрямок, за яким він рухається, і який визначає його майбутнє. Він повинен усвідомлювати відповідальність за власні дії та вчинки. Разом з тим, необхідно розвивати навички міжособистісного спілкування та емоційного інтелекту. Лідер має бути здатним слухати і розуміти інших, будувати позитивні стосунки та вирішувати конфлікти, приймати рішення та брати на себе відповідальність за їхні наслідки та навіть за помилки, якщо такі виникають. Навички командної роботи є не менш важливим елементом лідерства. Лідер повинен бути здатним об'єднувати людей, встановлювати спільні цілі та ефективно керувати групою. Навчання — ключовий компонент розвитку лідерських якостей. Постійна самоосвіта, участь у тренінгах та робота над розширенням знань і навичок допоможе стати більш компетентним і впевненим в собі лідером. Необхідно також вміти реагувати та пристосовуватися до змін. Динамічне середовище вимагає від лідерів гнучкості та готовності адаптуватися до нових умов. Загалом, лідер стає таким завдяки постійному розвитку, вивченню та вдосконаленню себе. Прагнення бути кращим та впливати на оточуючих — ось основні кроки, які допоможуть стати успішним лідером (рис. 1).

Заклади освіти, як основний інструмент виховання, відіграють ключову роль у розвитку лідерського потенціалу учнів. Управління освітньою установою повинно здійснюватися із залученням до процесу вчителів, батьків, учнів та інших сторін [8]. Спрямованість освіти на формування цінностей стає важливим елементом, що визначає лідерську іден-

Рис. 1. Піраміда: як стати успішним лідером

Джерело: власна розробка авторів

тичність учня. Це включає самовизначення та розвиток власної ідентичності в умовах сприятливого морального середовища та підтримки учнівських ініціатив.

У сучасному світі лідерські якості стають ключовим фактором успіху, а комунікативні навички виявляються невід'ємною складовою цього процесу. Організація групових проєктів, дискусій та тренінгів визначається як необхідний елемент, спрямований на розвиток лідерських навичок комунікації та підвищення ефективності взаємодії в колективі. Цей підхід сприяє формуванню висококваліфікованих лідерів, здатних не лише ефективно спілкуватися, але й об'єднувати та вдосконалювати свій колектив для досягнення спільних цілей. Розвиток комунікативних навичок в лідера сприяє побудові відкритої та довірчої атмосфери, де ідеї обмінюються, а вирішення завдань стає колективним процесом. Такий підхід сприяє створенню міцної команди, в якій кожен член відчуває свою важливість і внесок у досягнення загальної мети. Таким чином, акцент на розвиток комунікативних навичок в лідерському процесі є стратегічно важливим для формування успішного та згуртованого колективу.

Ефективність роботи закладу загальної середньої освіти визначається не лише якістю навчання, але й готовністю сприяти лідерським ініціативам та розвитку самоменеджменту учнів. Це важливий аспект, що впливає на здатність учнів реалізовувати свої ідеї та вдосконалювати навички управління власним часом та ресурсами. Відкрите середовище в школі дозволяє учням висловлювати свої ідеї та робити свій внесок у шкільне

життя. Підтримка лідерських ініціатив відкриває можливості для творчості та самовираження. Учні, які відчувають, що їхні ідеї цінуються, стають більш активними та впевненими в собі. Розвиток самоменеджменту також має вагомий вплив. Здатність управляти своїм часом та ресурсами надає учням важливий інструмент для досягнення успіху не лише в навчанні, але й у подальшому житті. Набуття навичок планування, організації та самоконтролю формує в учнів вміння ефективно працювати над завданнями та досягати поставлених цілей. Тож, сприяння лідерським ініціативам та розвиток самоменеджменту в школі створюють умови для творчого росту учнів. Відкрите середовище дозволяє їм відчувати себе важливою частиною спільноти.

Організація тренінгів та інтерактивних заходів, спрямованих на розвиток лідерських якостей, стає невід'ємною складовою виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти. Участь у цих заходах не лише надає учням практичний досвід, але й стимулює розвиток навичок прийняття рішень та вміння ефективно керувати групою. Тренінги стають невід'ємною частиною освітнього процесу, яка надає учням унікальну можливість вивчати та вдосконалювати свої лідерські якості на практиці, розглядати проблеми з різних точок зору та шукати конструктивні рішення. Участь у таких інтерактивних заходах допомагає школярам не лише засвоювати теоретичні аспекти лідерства, але і розвивати практичні навички. Вони навчаються ефективно співпрацювати з іншими та розуміти потреби групи. Такий підхід до виховання допомагає учням виробити критичне мис-

лення, творчий підхід до розв'язання проблем та готовність приймати відповідальність за свої дії. Отже, організація тренінгів, спрямованих на розвиток лідерських якостей, стає ключовим елементом формування готовності учнів до викликів сучасного світу.

Створення лідерської культури в школі є важливим аспектом виховання, оскільки воно визнає та підтримує лідерські досягнення учнів. Залучення вчителів-менторів та встановлення системи визнання та нагородження для активних учасників сприяє формуванню у свідомості учнів їхньої ролі в колективі. Вчителі-наставники стають джерелом насаги та підтримки для молодих лідерів, допомагаючи їм розкривати свій потенціал. Система визнання та нагородження визначає лідерів як цінний ресурс для шкільної спільноти. Це може бути реалізовано через вручення спеціальних нагород, подяк чи грамот на шкільних лінійках чи інших заходах. Створення лідерської культури також впливає на атмосферу в школі, адже робить її більш відкритою. Учні, які відчувають визнання та підтримку у своїх лідерських зусиллях, розвивають в собі відповідальність та готовність брати активну участь у шкільному житті. Такий підхід сприяє становленню цілісної та самосвідомої особистості.

Інтеграція учнів у позашкільні заходи та використання сучасних технологій, зокрема е-партисипативних платформ, відкриває широкі перспективи для розвитку лідерських навичок серед молоді. Активна участь у віртуальних спільнотах та онлайн-проєктах стає важливим інструментом для виявлення лідерських здібностей та навичок учнів. Так, школярі отримують можливість генерувати та організовувати спільні ініціативи, вирішувати завдання та співпрацювати в онлайн-середовищі. Е-партисипативні платформи також стають простором для самовираження та підтримки ініціатив, сприяють розвитку комунікативних, організаційних та креативних навичок, що є важливими складовими лідерського потенціалу. Партисипативний підхід передбачає забезпечення взаємодії, заснованої на співтворчості, співуправлінні, визначенні спільних цілей тощо [9]. Таким чином, інтеграція учнів у цифрові та віртуальні ініціативи є не лише засобом розширення їхнього кругозору, а й ефективним інструментом для виявлення та розвитку лідерського потенціалу, що надає можливість стати активними фігурами позитивних змін у шкільному оточенні.

Ефективне виховання лідерів вимагає комплексного підходу, орієнтованого на врахування індивідуальних особливостей учнів

та забезпечення сприятливого середовища для їхнього розвитку.

Так, важливим елементом е-партисипативного проєктування є акцент на самостійності та відповідальності кожного учасника. Учні, керуючись власними інтересами та надбаннями, активно взаємодіють, обмінюючись ідеями та враженнями. Це стимулює розвиток не лише знань, але й навичок, що є необхідними для ефективного лідерства.

Е-партисипативне проєктування втілює принципи гнучкості та адаптивності, що особливо важливо в умовах швидкозмінюваного світу. Учасники можуть ефективно пристосуватися до нових вимог, розвивати критичне мислення та вирішувати проблеми в умовах невизначеності.

Отже, одним з ключових аспектів виховання лідерських якостей є партисипація учнів у різноманітних аспектах життя закладу освіти. Активна участь у прийнятті рішень, організація та участь у проєктах та ініціативах створює учням можливість відчути себе часткою спільноти, розвиває їхню відповідальність та започатковує формування лідерської особистості. Е-партисипативне проєктування представляє собою інноваційний і ефективний засіб формування лідерської компетентності учнів. Цей підхід відкриває нові горизонти для виявлення та розвитку лідерських якостей, створюючи умови для творчої самореалізації та активної участі у формуванні майбутнього суспільства.

Неформальна освіта у цьому контексті стає не лише важливим інструментом, але й невід'ємною складовою успішного формування лідерської компетентності серед учнів закладів загальної середньої освіти. Цей підхід, орієнтований на позаурочні заходи, гурткову діяльність та проєкти, дозволяє учням активно розвивати та вдосконалювати навички, які не завжди можна отримати в рамках стандартного навчального процесу. У неформальній освіті особлива увага приділяється розвитку комунікативних, лідерських та творчих здібностей учнів. Цей підхід визнає, що для успішного лідерства необхідні не лише теоретичні знання, а й практичні навички, які формуються та удосконалюються через партнерство в різноманітних проєктах та ініціативах. У педагогічному контексті важливо ретельно визначити стратегії та методи впровадження неформальних освітніх підходів у навчальний процес. Це вимагає не лише узгодженої роботи педагогічного колективу, але й розробки спеціальних програм, спрямованих на розвиток лідерського потенціалу учнів. Забезпечення ефективної взаємодії

між формальною та неформальною освітою, а також створення умов для активної участі школярів в позаурочних заходах та сприяння їх лідерському розвитку вимагає системного підходу щодо впровадження різноманітних освітніх ініціатив.

Висновки. Виховання лідерських якостей серед учнів загальноосвітніх закладів визнається фундаментальним завданням, що вимагає комплексного підходу до освітнього процесу. Сучасний лідер повинен поєднувати кілька ключових компетентностей: критичне мислення, навички комунікації, технологічну компетентність, творчий підхід та етичні стандарти, які стають фундаментом для формування повноцінної особистості, готової до викликів сучасного світу. Розвиток цих компетентностей вимагає інноваційних методів виховання, зокрема, впровадження е-партисипативного проектування, яке є дієвим інструментом для формування лідерських якостей учнів. Цей метод надає можливість взаємодії, творчого мислення та використання технологій для досягнення навчальних цілей. Партисипація та неформальна освіта стають ключовими компонентами, які сприяють створенню умов для розкриття лідерського потенціалу та формування висококваліфікованих, морально відповідальних лідерів, готових взяти на себе відповідальність за майбутнє суспільства. У ході

нашого дослідження виховання лідерських якостей серед здобувачів загальної середньої освіти з використанням е-партисипативного проектування встановлено, що цей підхід відкриває нові перспективи у формуванні лідерської компетентності учнів. Сучасне суспільство визнає необхідність виховання не лише інтелектуальних, а й соціальних та комунікативних навичок для успіху в XXI столітті. Акцентуючи на важливості лідерського розвитку, ми виявили, що неформальна освіта, така як позаурочні заходи та гурткова діяльність, в сукупності з е-партисипативним проектуванням, дозволяє учням розвивати критичне мислення, творчість та ефективні комунікативні навички. Важливим виявилося також узгоджене впровадження цих підходів у навчальний процес, що вимагає від педагогічного колективу роботи над розробкою та впровадженням спеціальних програм. Так, формування лідерської компетентності в учнів не обмежується стінами класу чи стандартним навчальним підходом. Воно стає більш ефективним завдяки інноваційним методам, які сприяють активній взаємодії у віртуальних проектах. Подальше дослідження взаємозв'язку між освітою та лідерством дозволить сформувати нові стратегії та підходи, спрямовані на максимізацію потенціалу кожної особистості та розбудову майбутнього суспільства.

Література:

1. Гриньова М. Партисипативний підхід до виховання лідерів: реалії та перспективи шкільної практики. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 1. С. 29–36. URL: <http://nashasholadoi.oano.od.ua/article/download/286295/280220> (дата звернення: 18.10.2023).
2. Ягоднікова В., Гриньова М. Партисипативний підхід до виховання лідерських якостей підлітків. *Молодь і ринок*. 2021. №11/197. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.252827> (дата звернення: 18.10.2023).
3. Плющ Р., Філіппова В., Ковальська, Н. Роль інноваційного лідера в партисипативному управлінні. *Наукові перспективи*. 2022. № 4 (22). С. 65–75. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-65-76](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-65-76) (дата звернення: 18.10.2023).
4. Колісниченко Н., Коваль Г. Партисипативне управління в галузі освіти: сутність, особливості, тенденції формування і реалізації. *Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць*. 2021. ОРІДУ. № 3(84). – Одеса: ОРІДУ НАДУ. С. 105–109. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/9319> (дата звернення: 18.10.2023).
5. Нестерова К., Анісімов В. Розвиток моделі партисипативного управління у закладах загальної середньої освіти в Україні/ *Інноваційні шляхи розвитку навчання: тези доповідей X міжнародної науково-практичної конференції*. 2023. Варна, Болгарія. С. 102–103. URL: <https://eu-conf.com/ua/events/innovative-ways-of-learning-development/> (дата звернення: 18.10.2023).
6. Полевікова О., Швець Т. Партисипативний підхід як освітня інновація професійної підготовки майбутніх учителів. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Серія: "Педагогічні науки"*. 2020. № 4. URL: <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2020-4-176-182> (дата звернення: 18.10.2023).
7. Максименко О. Інновації в управлінні шкільною освітою у глобалізованому світі. *Український Педагогічний журнал*. 2023. № 4. С. 32–44. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-32-44> (дата звернення: 18.10.2023).
8. Хватова О. Управління системою освіти: розуміння основних механізмів і принципів. *Наукові перспективи*. 2023. № 5 (35). С. 300–311. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)-300-311](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-300-311) (дата звернення: 18.10.2023).

9. Жуков В., Попова О. Партиципативний підхід до формування моральної позиції майбутнього вчителя. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2022. № 58. С. 28–40. URL: <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2022.58.03> (дата звернення: 18.10.2023).

10. Мачинська Н. Лідерство в освіті як провідний напрям освітньої політики. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 3-4 (38-39), С. 117–128. URL: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.348> (дата звернення: 18.10.2023).

References:

1. Hrynova, M. (2023). Partysypatyvnyi pidkhd do vykhovannia lideriv: realii ta perspektyvy shkilnoi praktyky [Participatory approach to the education of leaders: realities and perspectives of school practice]. *Nasha shkola: naukovo-praktychni studii – Our school: scientific and practical studies*, (1), 29-36. Retrieved from <http://nashasholadoi.oano.od.ua/article/download/286295/280220> [in Ukrainian].

2. Yahodnikova, V., & Hrynova, M. (2021). Partysypatyvnyi pidkhd do vykhovannia liderskykh yakosti pidlitkiv [The partisipative approach to upbringing of adolescents' leadership qualities]. *Molod i rynek – Youth and the market*, (11/197), 44-49. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.252827> [in Ukrainian].

3. Pliushch, R., Filippova V., & Kovalska, N. (2022). Rol innovatsiinoho lidera v partysypatyvnomu upravlinni [The role of innovation leader in participatory administration]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 4 (22), 65-75. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-65-76](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-65-76) [in Ukrainian].

4. Kolisnichenko, N., & Koval, H. (2021). Partysypatyvne upravlinnia v haluzi osvity: sutnist, osoblyvosti, tendentsii formuvannia i realizatsii [Participatory management in education: essence, features, tendencies of formation and realization]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats – Actual problems of public administration: collection of scientific papers*. ORIPA studies digest, 3(84). – Odessa : ORIPA NAPA, 2021. 105-109. Retrieved from <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/9319> [in Ukrainian].

5. Nesterova, K., & Anisimov, V. (2023). Rozvytok modeli partysypatyvnoho upravlinnia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity v Ukraini [Development of the participatory management model in general secondary education institutions in Ukraine]. *Innovative ways of learning development: abstracts of X International Scientific and Practical Conference*. Varna, Bulgaria. 102-103. Retrieved from <https://eu-conf.com/ua/events/innovative-ways-of-learning-development/>

6. Polevikova, O., & Shvets, T. (2020). Partysypatyvnyi pidkhd yak osvittia innovatsiia profesiinnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv [Partisipative approach as educational innovation of professional training future teachers]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho, Seriya: "Pedagogichni nauky" – Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi, Series: "Pedagogical Sciences"*, (4). <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2020-4-176-182> [in Ukrainian].

7. Maksymenko, O. (2023). Innovatsii v upravlinni shkilnoiu osvitoiu u hlobalizovanomu sviti [Innovations in the management of school education in the globalized world]. *Ukrainskyi Pedagogichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, (4), 32–44. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-32-44> [in Ukrainian].

8. Khvatova, O. (2023). Upravlinnia systemoio osvity: rozuminnia osnovnykh mekhanizmiv i pryntsyviv [Management of the education system: understanding the basic mechanisms and principles]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 5 (35), 300-311. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5\(35\)-300-311](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-5(35)-300-311) [in Ukrainian].

9. Zhukov, V., & Popova, O. (2022). Partysypatyvnyi pidkhd do formuvannia moralnoi pozytsii maibutnoho vchytelia [Partisipative approach to the formation of the moral position of a future teacher]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty – Means of educational and research work*, (58), 28-40. <https://doi.org/10.34142/2312-1548.2022.58.03> [in Ukrainian].

10. Machynska, N. (2022). Liderstvo v osviti yak providnyi napriam osvithoi polityky [Leadership in education as the principal direction of educational policy]. *Osvitohichnyi dyskurs – Educational Discourse*, 3-4 (38-39), 117–128. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.348> [in Ukrainian].